

niel. XIII, 63. *Innocentius*, ἀτιμώρητος, ἀζημίος, *impunis*. A
Famina, φήματα, ῥήματα, φάσματα, Hesychio, ubi legend. φράσματα. Papias : *famen a FOR dicitur, et est locutio*. Gloss. vet. in lib. Rotarum : *Faria, eloquia*. Lex. *famina*. Waldrammus ad Dadon. : *Cum nutua famina famur*. Ibidem :

Cœlium, terra meant, sed firma hæc famina perstant.

Et carm. III :

Hæc eadem posuit prædictus famina scriptor.

Hymn. de S. Joanne Baptista :

Ne levi saltem maculare vitam
 Famine posses.

187. *Jam magnum reddas*. Sententiam expressit distichi Octaviani lib. I :

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus.

Si pauper amicus parvum tibi munus offert, redde magnum, qua in re summos principes æquiperabis, qui limpham cavâ haustam, pomum, atque rapam, B
 sacri accepta animo, proinde ut munus maximum, compensarunt. Pulcherrimam guomeu corruerat Leodicensis exemplator.

190. *Otia qui sequitur*. Salomo Proverb. XIII, 21.

193. *Exsuperat numer*. Leod. ms. :

Exaltat numerus justorum regoa potenter.

Sed nostra mihi lectio multis partibus potior. *Justi*, quamvis numero perpauci, regna tamen potentissimorum vincunt, eosque superant. Vide auctorem Sapientiæ III, 6, et V, 1.

195. *Corruit in præceps*. Isidor. Sentent. de Somno Bono lib. III, cap. 2 : *Reges, nisi solo Dei tempore metuque gehennæ coercentur, libere in præceps C
 prorumpunt*.

202. *Serviet et segnis*. Deses et piger, qui in otio omnia sua abligurrit, tandem majori sub onere cogetur laborare, servietque cui maxime nollet vel dominari quoque potuisset. Facis ζυγόν. Euripides Hecuba :

Ὅστις γὰρ οὐκ ἔωθε γέεσθαι πόνων
 Φίρει μὲν, ἀλγῆ δ' ἀνχίν' ἐντιθείς ζυγῶ,
 Θανάων δ' ἂν εἴη μᾶλλον εὐτυχίστερος
 ἢ ζῶν.

204. *Pone tuis verbis vectes*. Ut te reddas Harpocratem. Verba sunt Jesu Sirachi Ecclesiast. XXVIII, 28 seq. Adde Davidem psalm. CXXI, 3 ; eundem Sirach. XXI, 1 ; Salomonem Proverb. XXI, 23, et XXX, 30. R. Joseph Hyssop. Parops. arg.

Claude ostium labii tui : reclude
 Claustrum tuum ; si liqueat illud,
 In vinculis eris ejus obligatus.

Vers. ult. *Diligit hic natum*. Salomo, Proverb. XIX, 18 ; Seneca de Clem. lib. I : *Officium bonorum parentum, qui objugare liberos non nunquam blande, nonnunquam minaciter solent : aliquando admonere etiam verberibus*. R. Hai cantico erudit :

Quod si genueris tibi filios ac filias,
 Omni tempore castiga eos, verum cum clementia.

Corrigit illum. Ms. sancti Galli, *corripit*. Sergius Different. apud Salomonem : *corripimus verbis, corrigimus verberibus*. Vide vers. 89 et 168 et deinceps. Ovidius, lib. II, de Ponto :

Corripis ut debet stulti peccata so talis.

Sidonius lib. VI, epist. 9 : *Si quis vestra correctionis orbitam non reliquit*. Passim alii ; sed ita ut Sergii discriminatio non observetur, nisi, quod hactenus docui facitatum, verba sibi invicem cesserint.

APPENDIX.

DIPLOMATA QUÆDAM.

I.

Privilegium sive prima donatio Flavii Agilulfi, Longobardorum regis, venerabili S. Columbano de territorio Bobiensi per millia quatuor ab omni parte concessum.

Flavius Agilulphus vir excellentissimus rex, venerabili Columbano vel sociis ejus. Piam nobis credimus ab omnipotenti Domino vicissitudinem repensari, si sacerdotes in regno nostro salubri ordinatione Domino sua valuerint vota complere. Ideoque ad basilicam beati ac principis apostolorum Petri sitam in loco, qui nuncupatur Bobio, per hoc generale nostrum præceptum cedimus tuæ sanctæ paternitati ibidem in Dei nomine licentiam habitandi ac possidendi, undique sicut decernimus ab omni parte per circuitu milliaria quatuor, sive culto, sive inculto, præter tantum medietatem putei, quod fundavit per nostræ donationis præceptum concessum habemus. Nam aliud omnes fines illos, quos superius nominavimus. Basilicæ beati Petri, vel vobis, seu qui ibidem tibi tuorumque deservierit ducibus, castaldis, seu actionariis nostris omnimodis in mandatis, ut nullus eorum contra hoc præceptum nostræ paginæ ire quandoque præsumat, quatenus pro salute, et stabilitate regni nostri Dominum valeatis die noctuque deprecare.

Data Mediolani in palatio sub die nono Kalendarum Augusti anno regni nostri felicissimi octavo per indictionem quintam.

Ex dictu domini regis, et ex dictu Agiderii not. scripsi ego Liunus.

II.

Chartula qualiter dominus Columbanus tradidit monasterium Bobiense sedi apostolicæ.

In nomine Domini, et dominatoris omnium Jesu Christi veri Filii Dei Domini nostri.

Anno Deo propitio pontificatus domini Gregorii summi pontificis, et universalis papæ in sanctissima sede beati Petri apostolorum principis, IV indict. 13, ego Columbanus, servus servorum Dei, ex Hiberniæ partibus ortus, papæ dixi : Constat enim humanum genus a principio cum divina clementia suis formatum, sed antiquus æmulus auctor ad destruentia humani generis gaudia mortifera venena composuit, ut tota massa humana peccati vinculo teneretur obnoxia : formator igitur noster Dominus Jesus Christus, ad reparandam suæ imaginis libertatem, per uterum Virginis veniens mundo rediviva gaudia in se credentibus hominibus contulit Paradisi. Quapropter volumus considerantes æternæ retributionis tutorem ut ipse sit nobis pius remunerator, libentissimo decernimus animo, atque statuimus, ut omnes

res illas quæ nobis obvenerunt, per præceptum a gloriosissimo rege Agilulfo, quæ adjacent juxta flumen Treviæ in valle quæ nominatur Bobio, et est pro legitima mensura milliaria quatuor ex omnibus partibus, vel quod nos nostrique successores acquisierimus, ut sub defensione et immunitate sanctissimæ sedis apostolicæ, vestro vestrisque successoribus iudicio præjudicandi sunt. Si unquam in tempore constructum cœnobium aliqua contentio ex qualicunque parte orta fuerit ex magna parvaque persona appareat, quod in conspectu sanctissimi vestri pectoris in præsentem facta sunt, ut in futuro perenni tempore firma permaneant. Si quis enim aliter egerit quam, ut supra scripta sunt, ei committimus, ab eo qui dixit: *Mihi vindictam, et ego retribuam*: unde dux chartulæ pari tenore subscriptæ pro certissima veritate fieri volumus, quarum unam in ecclesia beati Petri apostolorum principis tradimus observandam, alteram nobis retinimus, nostrisque successoribus retinendam, ut diximus omni contentione remota, destruat. Has chartulas offerisionis meæ Petro reverendissimo diacono tradidimus cum stipulatione solemniter interposita.

Actum in palatio Constant., sub die tertia mensis Novembris, indictione supra scripta feliciter.

Ego Columbanus hæ chartulæ offerisionis meæ a me factæ sunt, et relatæ sunt.

Ego Bubulenus monachus et sacerdos.

Ego Eunochus sacerdos et monachus.

Ego Domitialis humilis diac. Scotto et monachus.

Ego Evonenus sacerdos et monachus.

Ego Bobulenus monachus et sacerdos.

Ego Gurgazus genere Bertonus.

Ego Bonifacius archiscrutinarius.

Ego Attalus sacerdos de genere Francorum.

Ego Deusdedit scrutinarius.

Ego Meliaderus præbyter et monachus.

Ego Romanus diaconus signum al. al. al.

Leoni et Simeoni, et Audo testes signum al. al. al.

Leoni, Zachariæ Epiphoni testes.

Ego Petrus diaconus, et notarius sanctæ sedis apostolicæ has chartulas offerisionis scripsi, publicavi, complevi et dedi.

III.

Confirmatio supradicti privilegii ab Aivaldo rege.

Flavius Aivaldus excellentissimus rex monasterio beatissimorum apostolorum Petri et Pauli sito in Ebobio, et V. B. Attalanæ abb. et omnibus monachis ejus. Dum devotionis causâ pro nostris facinoribus deprecandam beatorum apostolorum aulam venissemus, ubi ego mem. pater noster dominus Columbanus corpore quiescit, petiit nobis tua veneratio, omnique simul servorum Dei alma congregatio, et præ manibus ostendistis nobis præceptum Domini, et genitoris nostri Agilulfi regis, continebaturque in eo quod genitor noster locum istum beato Columbano tradiderat ad inhabitandum, et possidendum sibi, et qui post ipsum perpetuo Domino inibi desservierint pro tempore, quod et nos simul modo, ut facerem

A vestra omnium sancta postulavit paternitas. Nos itaque æternam expectantes remunerationem, decrevimus acclamare præsentia, ut mereamur æterna, et sine fine mansura. Et ideo vestram omnium audientes petitionem confirmamus, atque cedimus vobis ad nom. n. beatorum apostolorum Petri et Pauli, basilicam sitam in Bobio in Dei nomine licentia inhabitandi et possidendi. Decernimus itaque fines ab omni parte basilicæ ipsius milliaria quatuor, sicut Dominus genitor noster per suum præceptum beato Columbano instituit habere. Præter tantum medietatem putei, quod idem genitor fundavit venerabilis memoriæ vir, concessit vel ligna ad sales coquendas, quod et nos simili modo concedimus atque firmamus possidendum. Similiter Alpecellam, quæ appellatur B Pennice, ubi domina et genitrix nostra Theodolinda gloriosissima regina ob amorem patris nostri Columbani ascendit ad locum istum prævidendum. Postulavit a nobis ut in vestro sancto monasterio ipsam concederemus Alpecellam, quod et nos ipsius rogationem audientes libenti animo decrevimus dare, datumque in perpetuum vobis, et qui post vos ibi Deo militaturi fuerint, volumus permanere. Ideoque æternam nos considerantes retributionem per hoc potestatis nostræ præceptum confirmamus in vestro sancto monasterio vel vestræ venerationis jam super jus terminatos fines cum ipsa Alpecella monte Pennice cum finibus suis percurrente per ipsos fines usque in petra de Gragio, inlequæ revertente subtus C petra Pœdena in causta antequam perveniat in petra de Digna, et exinde per ipsam jam dictam costam usque in fluvio Treviæ per nostras recipientes apices identidem possidendum dono nostro firmamus. Quatenus deinceps nullus ex iudicibus, comitibus, gastaldiis, vel agentibus nostris exinde minuere præsumat aliquid, sed ea, quæ Deo auspicio contulimus in ipso sancto ac venerando loco, tam felicissimis nostris temporibus, quam et futuris stabili ordine ipse sanctus locus, vel tua boaitudo, seu qui decedenti tempore tibi fuerit successurus inviolabiliter valeantini possidere. Ex dictu domini regis, et ex dictu Agiderii notarii subscripsi ego pron.

Datum Ticino in palatio sub die 8 Kalendarum Augusti, anno felicissimi regni nostri 6, indictione 9 feliciter.

IV.

Alterâ Confirmatio supradicti privilegii.

Flavius Adjuvaldus excellentissimus rex venerabilis Bertulpho abbati, vel omnibus monachis ejuspiam, nobis credimus ab omnipotenti Domino vicissitudinem recompensari, si sacerdotes in regno nostro salubri ordinatione Dec sua valuerint vota complere. Ideoque sicut pietati nostræ Dominus Agilulfus rex genitor noster vos, vel præcessores vestros, sanctæ memoriæ domino Columbano, vel Attalæ abbatibus Bobii ad basilicam, beati ac principis apostolorum Petri concessit habitandum per hoc generale nostrum præceptum cedimus vobis ad limen beati Petri ibidem in Dei nomine licentia, habitandi et possidendi undique

finis decernimus sicut a Domino, et genitore nostro, A usque in petra de Gragio, et exinde subtus petra de sanctæ memoriæ domino Columbano, vel Attake concessum, vel traditum fuit ab omni parte per circuitum milliaria quatuor, seu culto, vel inculto, præter tantum medietatem putei, quodque suaserit decessor et genitor noster Agilulfus rex concessit, vel ligna ad incendendum inibi ad sales coquendas. Sed et quod vobis a Russone pro donatione, atque cum ditione evenit ea dono nostro in vestro monasterio confirmamus; sed etiam fines illos, quos superius nominavimus, basilicæ beati Petri vel vobis tribuimus habendi B usque in petra de Gragio, et exinde subtus petra de Pedena in costa antequam perveniatur ad digua, et per ipsam eorundem usque in fluvio Trevizæ. Quapropter dantes in mandatis omnibus ducibus, gastaldis, seu actionariis nostris, ut nullus eorum contra hanc præcepti nostri paginam ire quandoque præsumat. Quatenus pro salute, et stabilitate regni nostri dominum valentis die ac nocte deprecare. Scripsi ego Bonus notarius.

Datum Papiæ in palatio sub die 16 mensis Augusti, anno regni nostri feliciter 7, indictione 10.

ANNO DOMINI DCXV.

SANCTUS ALPHANUS,

BENEVENTANUS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA IN ALPHANUM.

(Ughelli, Italia Sacra, t. VIII, p. 16.)

Alphanus, Beneventanæ ecclesiæ episcopus, vixit anno Christi 615, ducis Arichis priui Beneventanorum anno 21; quod intelligi potest ex documento ejusdem Alphani renuntiationis jurium ecclesiæ sancti Martini, cujus verba infra exposita exstant apud Chron. Sanctæ Sophiæ.

Indictio et epocha annorum ducatus Arichis oportune in hoc documento cadit in anno 615. Re-

gnare cœpit Arichis primus post Zotonem, salutis anno 591. Porro ecclesia illa sancti Martini ab Alphano immunis facta cessit post annos plurimos in proprietatem cæ.obi sanctæ Sophiæ, unde ipsum Alphani documentum inter alia exscriptum fuit in Sophiana Chronica, quæ Alphani memoriam ad posterum perennavit.

SANCTI ALPHANI

BENEVENTANI EPISCOPI,

CHARTA RENUNTIATIONIS JURIORUM ECCLESIE S. MARTINI.

In nomine Domini nostri Jesu Christi, ejusque C sanctissimæ Genitricis.

Temporibus domini viri gloriosissimi Arichis summi ducis gentis Longobardorum, anno vigesimo quarto gloriosissimi ducatus, qui mense Martio, indictione quarta firmatus.

Nos dominus vir beatissimus hujus sanctissimæ sedis Beneventanæ Alphanus reverendissimus episcopus, ob solutionem ecclesiæ sancti Martini, tibi Trasemundo Schuljachis, qualiter tu nominate Trasimunde ipsam sæpius dictam ecclesiam a novo fundamine, usque ad culmen consecrationis perducere visus es in tuo proprio territorio, loco qui vocatur Monabonionis, qui case videtur in Buente loco, canonica ratione absolvimus eam prædictam eccle-

aiam, ut non presbyter, diaconus, vel subdiaconus habeat potestatem eam dandam in plebutea parte esse voluerunt, aut subtrahendam, per quemlibet titulum, excepto presbytero, quem tu, nominate Trasimunde, vel tui hæredes per tempora, ordinare solveris, ipsa jam facta ecclesia, nobis, vel nostris successoribus in nominatam sanctam sedem nostram pervenit consecrandus, secundum canonicam sanctionem: nam aliam nullam rerum habeat potestatem dandi ea, neque a me Alphano Domini gratia episcopo, neque in posteris meis nunquam habeas aliquando aliquam requisitionem, aut reprehensionem de hac mea absoluteione; sed ex nunc, et usque in perpetuis temporibus, qualiter superius legitur, in ipsa ratione permanere valeat ipsa nominata ecclesia.